

Nr 199.

Av herr Braconier m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om stipendier för främjande av högre vetenskapliga studier, m. m.

För att tillfredsställa rekryteringsbehovet av arbetskraft med viss högre akademisk utbildning anslag 1947 års riksdag medel till inrättande av 144 stipendier å 2 500 kr., s. k. licentiestipendier, och 192 stipendier å 5 000 kr., s. k. doktorandstipendier, vilka alla ha karaktären av meritstipendier. I motiveringen för stipendiernas inrättande framhölls att de till antal och storlek skulle vara sådana att teoretiskt begåvade studerande skulle känna ekonomisk trygghet, även om de för att ägna sig åt vetenskapliga studier avstode från den säkrare utkomst, som de snabbt kunnat vinna på levnadsbanor, där högre akademisk examen icke erfordrades.

Under budgetåret 1951/52 utgå 151 licentiestipendier och 194 doktorandstipendier för främjande av högre vetenskapliga studier samt 24 stipendier å 2 500 kr. för främjande av högre tekniska studier, varjämte 4 stipendier å 2 500 kr. och 7 å 5 000 kr. utdelas under nionde huvudtiteln. I och för sig skulle en ökning av antalet stipendier — utöver de av chefen för ecklesiastikdepartementet i årets statsverksproposition föreslagna fyra nya doktorandstipendierna — vara önskvärd, men då vi förmoda, att denna fråga kommer upp till behandling när 1945 års universitetsberednings betänkande del VI remissbehandlats, vilja vi icke nu föreslå någon utökning av antalet stipendier.

Sedan 1947, då stipendierna inrättades, har levnadskostnadsstegringen uppgått till mer än 30 %. Detta innebär en avsevärd realvärdeförsämring av stipendierna, som alltjämt utgå med samma belopp som då de inrättades. Stipendierna kunna därför icke ge den ekonomiska trygghet och den uppmuntran till fortsatta högre studier, som de äro avsedda att skänka. Vid nuvarande arbetsmarknadsläge, då en begåvad studerande med även enbart lägre akademisk examen lätt kan vinna anställning i allmän eller enskild tjänst, synas oss de gällande stipendiebeloppen icke till fyllest för att ge avsedd rekryteringseffekt. År 1949 tillsatte Kungl. Maj:t numera statssekreteraren Ragnar Edenman att som ensam sakkunnig verkställa en översyn av stipendiebestämmelserna. I det betänkande, han avgav den 12 februari 1951, föreslås, att såväl doktorand- som licentiestipendierna skola höjas med 500 kronor.

I samband med tillsättandet av denna utredning anordnade Sveriges för- enade studentkårer en enquête bland licentiestipendiater och doktorandstipendiater, där dessa bl. a. skulle besvara frågan om stipendiernas tillräcklighet för att täcka levnadskostnaderna för den avsedda tiden. Av de inkomna svaren är

det blott de, som beröra humanisterna, som bearbetats statistiskt. Av materialet framgår, att 23 % av doktoranderna ansett stipendiet otillräckligt, medan blott 1,4 % av licentianderna ansett det tillräckligt. Dessutom förklara 28 % av samtliga doktorander och 20 % av samtliga licentiander, att de icke ansett sig »ha råd» att inneha stipendium. De ange det förhållandet, att stipendierna äro otillräckliga och att begränsningen i fråga om tillåten bisysselsättning enligt stipendiebestämmelserna är så snäv såsom direkt orsak till att de icke sökt stipendium.

I årets statsverksproposition föreslår chefen för ecklesiastikdepartementet att licentiandstipendierna skola höjas med 500 kr. för att utgöra ett mera lockande alternativ till inkomstbringande förvärvsarbete. Däremot förklarar han sig utan angivande av orsak icke beredd att förorda någon höjning av doktorandstipendierna.

Med hänsyn till den stora realvärdeförsämring, som båda stipendierna undergått på grund av levnadskostnadsstegringen, och med hänsyn till att licentiandstipendier från början varit otillräckliga vilja vi föreslå en höjning av stipendiebeloppen med vartdera 1 000 kronor.

Beträffande stipendiebestämmelserna föreslår departementschefen i enlighet med utredningsmannens förslag, att rätten till bisysselsättning för stipendiat skall begränsas till i regel tio schematimmars lärartjänstgöring eller femton veckotimmar för annan tjänst. Stipendieåret föreslås vidare ändrat till att omfatta tiden mellan 1 september och 31 maj från att för närvarande gälla budgetår. Stipendieårets omläggning medför att sommarmånaderna kunna användas till heltidstjänstgöring, vilket är av särskilt värde för dem som på grund av en stor försörjningsbörda äro beroende av inkomster från förvärvsarbete åtminstone under någon del av året. Denna omläggning medför därför en fördel ur rekryteringssynpunkt.

En kategori stipendiat ställs dock enligt de föreslagna bestämmelserna i viss mån i särställning. De blivande lärarna kunna nämligen icke på samma sätt som de övriga stipendiaterna utnyttja sommarmånaderna för tjänstgöring inom sitt blivande yrkesområde och torde också drabbas av svårigheter att på studieorten erhålla lärartjänster av så begränsad omfattning som den i propositionen angivna. Vi anse det därför rimligt, att stipendiat, som tillhör denna kategori, under stipendieåret får rätt till bisyssla 12 schematimmar per vecka. En tjänstgöring av denna storlek är också den minimitjänstgöring, en lärare har rätt att tillgodoräkna sig för extra ordinarie befattning, vilket är ytterligare ett skäl för att bisyssla av sådan karaktär och storlek bör vara tillåten för lärare. Med hänsyn till den för läroverken svåra lärarbristen vilja vi också ifrågasätta, huruvida icke denna kategori av licentiand- och doktorandstipendiat bör medgivas rätt att koncentrera förvärvsarbetet till viss del av stipendieåret. Stipendiat skulle sålunda kunna inneha full lärartjänst under exempelvis tre månader men

kompensera studieförlusten genom att utsträcka studietiden över viss del av de för övriga stipendiater »studiefria» sommarmånaderna.

En sådan åtgärd, som endast skulle tillåtas efter studieinspektors prövning i varje särskilt fall, skulle i någon mån tillgodose även landsortens behov av välkvalificerade vikarierande läroverkslärare.

Med stöd av vad anförts få vi hemställa,

att riksdagen måtte

dels anvisa

a) till gemensamma universitetsändamål: Stipendier för främjande av högre vetenskapliga studier för budgetåret 1952/53 ett reservationsanslag av 1 616 500 kronor;

b) till gemensamma ändamål vid de tekniska högskolorna: Stipendier för främjande av högre tekniska studier för budgetåret 1952/53 ett reservationsanslag av 84 000 kronor;

dels ock i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa ändringar i ifrågavarande stipendiebestämmelser i enlighet med vad ovan föreslagits.

Stockholm den 24 januari 1952.

Eric Nilsson
i Svalöv.

Margit Vinge.

Ruth Hellström.

Ingrid Gärde Widemar.

Jean Braconier.

Carl Christenson.

Brita Elmén.